

Голові разової спеціалізованої
Вченої ради Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна
професору Івану Карпенку
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента, доктора філософських наук (спеціальність 09.00.03 – Соціальна філософія та філософія історії), професора кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Корабльової Надії Степанівни на дисертаційну роботу Захлипи Дар'ї Андріївни «Копула буття: від *retitio principii* до предмету радикальної онтології», подану на здобуття наукового ступеня доктор філософії з галузі знань 03 – Гуманітарні науки за спеціальністю 033 – Філософія.

1. Обґрунтування вибору теми дослідження.

Актуальність теми дисертаційного дослідження Захлипи Дар'ї Андріївни обумовлена назрілою у сьогоденному (пост)онтологічному дискурсі проблемою невирішеності автономного осередку буття, яке вимушеним чином згубилося поміж культурологічних, соціологічних та регіональних політичних координат. Конституювання вищезазначеної ідеї для авторки є принциповою епохальною затримкою і вихідним моментом водночас для усілякого дослідження буття, яке претендує на науковий статус, оскільки через втрату буттям після греків статусу абсолютного початку воно отримало специфічну подвоєну натуру, що дискурсивним чином зберігалась аж до появи онтологічного проекту М. Гайдеггера і мала бути вирішеною у правомірний спосіб.

По-перше, проблема буття перейшла у стан екзистенційного запитування із супутнім йому питанням «чи існує буття (як самостійний/позапредикативний феномен) взагалі?». В цьому факті авторка відстежила нагальну актуалізацію аналітики копули як зв'язки і предикату разом серед інших екзистенційних концептів, що прижилися в історії філософії. По-друге, буття почало довільним чином використовуватись в якості гаранта й підоснови для навколо-наукових досліджень, яким бракувало підстав для введення у філософській дискурс другорядних засновків на онтологічних засадах. Саме це й викликало необхідність окремого аналізу в рамках дисертаційного дослідження логічної помилки *retitio principii* або *передбачення підстави*, анульованої авторкою під натиском критичного демонтажу Аристотелевої аналітики і закону достатньої підстави.

Відтак, авторкою було відзначено, що буття як вихідний загальнофілософський феномен потребувало реактивації себе в якості основи, яке має належним чином *обґрунтовуватись*, але не *передбачатись*. Виокремлення буттєвої копули в якості предмету радикально онтологічного проекту М. Гайдеггера окреслило від самого початку власне наукове ведення мови про буття, позбавлене міфопоетики локальних онтологій. Це zarazом дозволяє послуговуватись буттям у нових філософських дослідженнях як автономною екстралінгвістичною одиницею, вилученою із кола просторових спекуляцій.

Зі свого боку, завдяки ретроспективному, а також семантико-лінгвістичному погляду авторки на проблему буттєвої копули останню було виведено із суто логічного в радикально онтологічний дискурс, що понад вже сказаного збагатило вокабуляр екзистенціальної філософії новим смислом: *es gibt* або *дано непотайності* буттєвої істини, вкоріненої у грецькому феномені ἀλήθεια. Насамкінець, дослідження авторкою останньої з методологічних позицій, репрезентованої у формі *алетичної феноменології*, можна правочинно вважати іноваційною альтернативною відповіді на питання так званого *нового початку* буття, ініційованого, спровокованого, але так і не вирішеного М. Гайдеггером, навколо якого понині точиться дискусія у коментаторських колах серед речників (пост)онтологічних форм дискурсу.

2. Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому й оформлення.

Дисертаційна робота виконана на кафедрі теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна і складається з анотацій, вступу, чотирьох розділів, загальних висновків та списку використаних джерел зі 165 найменувань.

У **першому** розділі авторка посилається на *вимогу початку* в роботі над проблематикою буття, відзначену іще Аристотелем у вигляді *αἰτεῖσθαι τὸ ἐν ἀρχῇ*. Шляхом аналітики найпершого із онтологічних суджень, репрезентованого у формі *буття не є як суще/не тільки, як суще*, було виявлено радикальну онтологічну предикацію у вигляді *негативності*. Крім того, авторкою було підкреслено, що буття некоректно йменувати основою, а лише початком, оскільки висвітлення *негативності* всередині його копули передбачає також безосновність в якості однієї із форм його феноменологічного прояву. Внаслідок цього у першому розділі дослідження було сформовано допоміжний висновок, який полягав у принциповому розмежуванні М. Гайдеггером позитивної філософії сущого і негативної філософії буття, що було присвідчено на реальних прикладах його робіт раннього періоду творчості.

У **другому** розділі увага авторки зосереджувалась на філософській ретроспективі досліджуваних онтологічних понять та аналітиці симбіотичних пар, які невимушеним чином були сформовані протягом розлогої традиції Західного типу філософування: буття й небуття (Парменід), чисте буття, прирівняне до ніщо, та буття опосередковане (Ф. Гегель), есенційно-екзистенційна структура в якості прообразу гайдеггерової *онтологічної диференції* (Т. Адорно), феноменологічна онтологія буття й ніщо (Ж.-П. Сартр).

У **третьому** розділі авторкою було остаточно конституйовано необхідність виокремлення методологічного підґрунтя проекту радикальної онтології у вигляді *алетичної феноменології*, враховуючи специфіку грецької синонімії копули буття та істини-ἀλήθεια. Дослідження негативного кореня λήθη в основі грецького поняття істини постало логічним продовженням питання про *негативність* в основі буттєвої копули, завдяки чому цілком виверженим постало ведення мову про цілісність радикально онтологічного проекту М. Гайдеггера, в межах якого відсутні розриви між предметною основою та ключовою методологією. Окремо було проаналізовано відмінність між феноменологією брентано-гуссерлевого типу та гайдеггерової інтерпретації феноменології. Шляхом застосування останньої для вияву авторкою історичних зламів у трактуванні поняття ἀλήθεια було зроблено висновок про латинізоване викривлення даного поняття. Кінцевим результатом третього розділу постало не тільки визначення *алетичної феноменології*, а й обґрунтовано доречність використання таких понять, як копула та істина-ἀλήθεια у топологічному контексті місця, посеред якого негативним чином буттєє саме буття, виступаючи при цьому реальною відповіддю на пізньогайдеггерову вимогу *нового початку*, який в коментаторських колах звикли ототожнювати виключно із концептом Ereignis.

У **четвертому** розділі проект радикальної онтології було розглянуто з позиції тих негативних локун та дискурсів, які сформувались в історії філософії під впливом *негативності* буттєвої копули, сягаючи початком трьох давньогрецьких заперечень (*ου-дискурс*, *μη-дискурс* та *α-дискурс*). Відповідно було проаналізовано ряд станових, негативно-буттєвих модусів, поміж яких авторка особливо відзначила *ніщо*, *пустоту*, *angst*, *неіснування*, *ваду*, *ретардацію*, *небуття*, *неістину* та *нігілізм*. Тим самим у філософський дискурс був введений допустимий і zarazом максимально доречний спосіб аналітики над транскатегоріальними поняттями даного типу.

У **висновках** окреслені основні результати дисертаційного дослідження, практичне значення отриманих результатів, а також перспективні напрямки їхнього використання та розвитку.

Список використаних джерел містить усі необхідні для проведення даного дослідження джерела: авторка залучає до дослідження як актуальну вітчизняну, так і закордонну літературу з обраної проблематики. Структура та оформлення дисертації відповідає меті, цілям і завданням здійсненого авторкою дослідження. Зміст, структура, оформлення дисертації та кількість публікацій відповідають вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 р. No 44, та наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017р. No 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій».

3. Зв'язок роботи з науковими програмами, темами, грантами

Дисертаційна робота виконана на кафедрі теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна та є складовою частиною науково-дослідної роботи «Філософія і багатоманіття соціокультурних світів» (номер державної реєстрації: 0119U102260).

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень

Головні результати дисертаційної роботи Захлипи Д. А. відповідають критеріям обґрунтованості та достовірності. Результати проведеного дисертаційного дослідження у вигляді авторських наукових гіпотез, положень, висновків і рекомендацій мають високий ступінь обґрунтованості.

5. Основні наукові результати, отримані автором, та їхня наукова новизна

Аналіз тексту дисертації та змісту публікацій Захлипи Д. А. дає змогу зробити висновок, що результати є науково новими, оригінальними та відповідають останнім тенденціям філософської наукової думки. Новизна та оригінальність наукових результатів і висновків дисертаційної праці не викликають жодних сумнівів і забезпечуються зверненням до актуальних впливових філософських напрямків та авторською оригінальною інтерпретацією предмету свого дослідження.

6. Практичне значення одержаних результатів визначається претензійністю отриманих висновків, завдяки яким максимально неопосередковані поняття типу буття й ніщо набули предметного сенсу на загальноновизначеному авторкою тлі *досвіду діяльної негації*. Це дозволило наперед спростувати можливі пересуди, що вже здавна тягнуться в історії філософії з приводу зрівнювання ніщо із буттям. Зі свого боку, проект *радикальної онтології* М. Гайдеггера не тільки отримав легітимність власного запитування із центром у понятті копули, а й шляхи дійсного феноменологічного оприсутнення в рамках

трьох вищезазначених дискурсів, що дозволяє йому відтепер виступати автономним об'єктом у нових філософських дослідженнях.

7. Дотримання академічної доброчесності

На підставі вивчення тексту дисертації здобувача, наукових праць здобувача та Протоколу контролю оригінальності встановлено, що дисертаційна робота виконана самостійно, текст дисертації не містить плагіату, а дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності.

8. Дискусійні положення та зауваження до тексту дисертації

Немає зауважень, які б вплинули на високу оцінку роботи, бо дисертантка блискуче володіє складним методологічним інструментарієм, застосувала усі ті компетентності, яким навчилась на філософському факультеті. Але попри зазначені переваги роботи, слід звернути увагу на ряд полемічних моментів:

1. *По-перше*, дослідниця сама дала поживу для множення концептів стосовно правомірності, а не «неправомірності дискусій, що періодично ведуться в історії філософії, з приводу зрівнювання ніщо із буттям», як вона зазначає. Дисертантка сама означила більш широкий контекст гайдеггерової екзистенційної аналітики буття в сучасних реаліях, коли ті екзистенціали, про які йде мова, вийшли за межі академічного дискурсу, означивши академічне поле практичної філософії вже не в кантовому розумінні.

2. *По-друге*, «максимально доречний спосіб аналітики над транскатегоріальними поняттями *ніщо, пустота, angst, неіснування, вада, ретардація, небуття, неістина, нігілізм*», як означає авторка, насправді демонструє феноменалізм, двоаспектну епістемологічну і метафізичну інтерпретації, жодне з яких недостатнє для повноцінного пояснення співвідношення понять екзистенційного досвіду, але кожне має евристичний потенціал і подвійну афектацію (трансцендентну і емпіричну). Крім того, даний синтез існує на досвідомому рівні й дозволяє пояснити емпіричні даності сучасного суб'єкта, який буттіює в іншій «реальній реальності» (С. Жижек), аніж гайдеггеровий суб'єкт (емпіричний і трансцендентальний). Означені поняття є витвором суб'єкта, засадою розрізнення екзистенційного досвіду, а тому «плинні», як і сучасність в цілому. Ще А. Шопенгауер модифікував «чотирирякий корінь закону достатньої підстави», виокремивши модифікацію його дії для психологічної вольової обумовленості в якості найбільш глибинного і сутнісного для дійсності.

Однак, все вищесказане – це лише мої власні розмисли, «запущені» блискучим фаховим дослідженням Захлипи Д.А., і вони жодним чином не знижують загальну високу оцінку дисертації.

9. Загальні висновки щодо тексту дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота Захлипи Дар'ї Андріївни «Копула буття: від *petitio principii* до предмету радикальної онтології» за рівнем теоретичної обґрунтованості, новизною та практичним значенням її результатів є завершеною самостійно виконаною науковою працею, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 - Гуманітарні науки, за спеціальністю 033 - Філософія. Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44. Дисертація оформлена згідно з вимогами Наказу МОН України від 12.01.2017 року № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019).

Офіційний рецензент,
доктор філософських наук,
професор кафедри теоретичної і
практичної філософії імені професора
Й. Б. Шада філософського факультету
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна

Надія КОРАБЛЬОВА

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 10:01:37 27.07.2024

Назва файлу з підписом: РЕЦЕНЗІЯ КОРАБЛЬОВА.pdf.asice
Розмір файлу з підписом: 209.7 КБ

Перевірені файли:
Назва файлу без підпису: РЕЦЕНЗІЯ КОРАБЛЬОВА.pdf
Розмір файлу без підпису: 227.0 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: Корабльова Надія Степанівна

П.І.Б.: Корабльова Надія Степанівна

Країна: Україна

РНОКПП: 1734100826

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 10:01:36 27.07.2024

Сертифікат виданий: КНЕДП АТ "УКРСИББАНК"

Серійний номер: 4723196C41B46DB60400000045630300E50C0E00

Алгоритм підпису: ДСТУ 4145

Тип підпису: Удосконалений

Тип контейнера: Підпис та дані в архіві (розширений) (ASiC-E)

Формат підпису: З повними даними для перевірки (XAdES-B-LT)

Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2024.04.15 13:00

*Голові разової спеціалізованої
Вченої ради Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна
професору Івану Карпенку
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022*

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента, доктора філософських наук (спеціальність 09.00.04 – Філософська антропологія та філософія культури), професора кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Загурської Наталії Віталіївни на дисертаційну роботу Захлипи Дар'ї Андріївни «Копула буття: від *retitio principii* до предмету радикальної онтології», подану на здобуття наукового ступеня доктор філософії з галузі знань 03 – Гуманітарні науки за спеціальністю 033 – Філософія.

1. Обґрунтування вибору теми дослідження.

Дисертаційна робота написана на одну з більш ґрунтовних тем в історії філософії та конкретизує її у формулюванні «*буття (не) є*», що дозволило впровадити розвідку буття самого буття. Показовим є наступне з завдань роботи: «Вказати на невідповідність буття вимогам класичної основи, яка ладна діяти виключно у позитивний спосіб».

Можна сказати, що за великим рахунком авторка відстоює в роботі статус та престиж самої філософії та протистоїть її міждисциплінарному розчиненню, коли ступінь доктора філософії присвоюють фахівцю будь-якого фаху. Тоді не виглядає дивним активне звернення Ж. Дерріда, відомого перш за все ствердженням розрізнення, а слідом й авторки до копули буття.

Це дозволяє зберегти принципову алетичність, потайність та розкриття водночас, що рухає думку людської істоти на відміну від визначеності істини як правди й при цьому відмежуватися від пост-правди в її одіозному розумінні. Тоді удавана пустота буття обертається можливістю в-пускати будь-які сенси, саме ж буття при цьому не розпадається.

2. Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому й оформлення.

Дисертаційна робота виконана на кафедрі теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна і складається з анотацій, вступу, чотирьох розділів, загальних висновків та списку використаних джерел зі 165 найменувань.

Перший розділ присвячений самому концепту копули буття, а також семантико-лінгвістичному змісту дієслова *бути*, безпосередньо до неї дотичного. Крім цього, значне місце займає найгостріша критика логічної помилки *petitio principii*. Авторка пафосно й натхненно доводить, що «умова, за якої позитивна для усіякої науки *вимога підстави* парадоксальним чином перетворилась на логічну помилку у формі *передбачення підстави*, отримавши тим самим негативний сенс». Можна піти далі й звернутися не тільки до *бути* як буття самого буття, але й до тире й дефісів, керуючись працями не тільки Ж. Дерріда, але й К. Мейясу (*Число та Сирена*). Це могло б сприяти кращому висвітленню принципового для роботи положення *буття (не) є*.

Другий розділ становить історико-філософський екскурс у проблему негативності. Він передбачає розгляд як догайдегтерових, так і постгайдегтерових концепцій негативності. Цей розділ можливо певної мірою вважати історією онтології та метафізики як таких. Можна розвинути цю лінію за рахунок більш сучасних концепцій й розглянути в запропонованому контексті, наприклад, онтикологію Леві Р. Брайянта; *Менш ніж нічого* С. Жижека; *Голос та нічого більше* Младена Долара, який пропонує сполучення *nothing-othing-thing* або додаток *hing* В. Метсена до цього сполучення, що цілком вписалося б в стилістику дисертаційної роботи в дусі гайдеггерової спекулятивної філології. Крім того, це могло б плідно розвинути проблематику *є-говоріння (Ist-Sagen)*, яка в такому випадку перестане фігурувати виключно як доонтологічна.

У **третьому** розділі авторка переходить безпосередньо до радикальної онтології М. Гайдеггера, з'ясовуючи її методологічні підвалини. Це, в першу чергу, алетична феноменологія, в контексті якої істина постає як місце буття.

У **четвертому** розділі запропоновано розподілення нігітологічної дискурсивності на підґрунті давньогрецької етимології. «Згідно трьом дискурсам *радикальної онтології* було систематизовано й тематизовано такі негативні форми, як *ніщо, пустота, Angst, неіснування, вада, ретардація, небуття, неістина, нігілізм*».

У **висновках** окреслені основні результати дисертаційного дослідження, практичне значення отриманих результатів, а також перспективні напрямки їхнього використання та розвитку.

Список використаних джерел містить усі необхідні для проведення даного дослідження джерела: авторка залучає до дослідження як актуальну вітчизняну, так і закордонну літературу з обраної проблематики. Структура та оформлення дисертації відповідає меті, цілям і завданням здійсненого авторкою дослідження. Зміст, структура, оформлення дисертації та кількість публікацій відповідають вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти,

наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 р. № 44, та наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій».

3. Зв'язок роботи з науковими програмами, темами, грантами

Дисертаційна робота виконана на кафедрі теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна та є складовою частиною науково-дослідної роботи «Філософія і багатоманіття соціокультурних світів» (номер державної реєстрації: 0119U102260).

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень

Головні результати дисертаційної роботи Захлипи Д. А. відповідають критеріям обґрунтованості та достовірності. Результати проведеного дисертаційного дослідження у вигляді авторських наукових гіпотез, положень, висновків і рекомендацій мають високий ступінь обґрунтованості.

5. Основні наукові результати, отримані автором, та їхня наукова новизна

Аналіз тексту дисертації та змісту публікацій Захлипи Д. А. дає змогу зробити висновок, що результати є науково новими, оригінальними та відповідають останнім тенденціям філософської наукової думки. Новизна та оригінальність наукових результатів і висновків дисертаційної праці не викликають жодних сумнівів і забезпечуються зверненням до актуальних впливових філософських напрямків та авторською оригінальною інтерпретацією предмету свого дослідження.

6. Практичне значення одержаних результатів

Дисертаційна робота «має суттєве значення для вирішення питань, пов'язаних із різними формами заперечень: від *відмови* і *зречення* до *замовчування* у соціально-культурному просторі в цілому». Це твердження авторки цілком описує не тільки практичне значення одержаних результатів дисертаційної роботи, а окреслює перспективи подальших досліджень.

Також варто зазначити, що набробки дисертаційної роботи можуть бути використані при підготовці курсів з філософських дисциплін, особливо онтологічної спрямованості, що й здійснюється авторкою, яка викладає курс «Метафізика та онтологія».

7. Дотримання академічної доброчесності

На підставі вивчення тексту дисертації здобувача, наукових праць здобувача та Протоколу контролю оригінальності встановлено, що дисертаційна робота виконана самостійно, текст дисертації не містить плагіату, а дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності.

8. Дискусійні положення та зауваження до тексту дисертації

Окрім зазначених переваг роботи, слід звернути увагу й на деякі її недоліки.

Варто порадити авторці побачити певний потенціал в нестабільних та «локальних онтологіях суб'єкта, події та різноформ'ї об'єктно-орієнтованих онтологій» та не вважати їх виключно континентальною фантастикою. До речі кажучи, не зовсім зрозумілим є сам цей ярлик, бо Лафкрафт, Гарман та Такер – американські письменники та дослідники; а також його авторство за відсутністю відповідного посилання.

Хоча в якості об'єкта дослідження заявлено «буття у множинності його репрезентацій і практик», що цілком вписується в тему науково-дослідної роботи «Філософія і багатоманіття соціокультурних світів», авторка схильна до певного антигуманізму, якого важко уникнути в ході апологетики філософії М. Гайдеггера. Так, авторка вважає, що тільки буття як буття виступає копулою людських істот й ігнорує міркування Т. Адорно про диктаторське лицемірство засудження буття як просто існуючого. Певною мірою така позиція стає ще одним аргументом сумного твердження «травня 1968 не було».

При цьому не можна сказати, що авторка й сама вільна від суб'єктивізму психологічного штибу хоча й при дослідженні в основному Dasein аналітики. «Серед аналітики Dasein М. Гайдеггера представлені як позитивні форми буттєвості (екзистенціал *турботи*), так і негативні, приміром чого можуть слугувати екзистенціали *Angst* (жаху) та покинутості/полишеності/занедбаності». Й це при тому, що головний пафос роботи становить саме копулярність, а не аксіологічність буття, що в тому числі це призводить й до критики суб'єктивізації істини як третьої епохи етичного (але без відповідного посилання). Такий суб'єктивізм стає вельми небезпечним, коли стає єдиним способом філософування, чому нестабільні й локальні онтології якраз запобігають. Врахування наведених міркувань також могло б значно підвищити актуальність роботи.

Логічна помилка «Petitio principii» є помилкою виключно з позицій класичної логіки, що призводить за великим рахунком до ототожнення філософії Арістотеля з давньогрецькою філософією як такою. Крім того, здається, що авторка недостатньо чітко пояснює, чому вона робить виключення для логічного *принципу несуперечності* в ході апології безосновності. У зв'язку з вищезазначеним виглядає доволі дивним звернення авторки до Я. Хінтіки, відомого фахівця з семантики модальної логіки.

Але зазначені зауваження є скоріше напрямками до подальших досліджень, не знижують загальну високу цінність дисертаційної роботи і не впливають на якість дисертаційної роботи та високий ступінь обґрунтованість висновків.

9. Загальні висновки щодо тексту дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота Захлипи Дар'ї Андріївни «Копула буття: від *petitio principii* до предмету радикальної онтології» за рівнем теоретичної обґрунтованості, новизною та практичним значенням її результатів є завершеною самостійно виконаною науковою працею, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 - Гуманітарні науки, за спеціальністю 033 - Філософія. Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44. Дисертація оформлена згідно з вимогами Наказу МОН України від 12.01.2017 року № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019).

Офіційний рецензент,
доктор філософських наук,
професор кафедри теоретичної і
практичної філософії імені професора
Й. Б. Шада філософського факультету
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна

Наталія ЗАГУРСЬКА

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 12:31:53 26.07.2024

Назва файлу з підписом: РЕЦЕНЗІЯ ЗАГУРСЬКА.docx.asice
Розмір файлу з підписом: 28.8 КБ

Перевірені файли:
Назва файлу без підпису: РЕЦЕНЗІЯ ЗАГУРСЬКА.docx
Розмір файлу без підпису: 24.8 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: ЗАГУРСЬКА НАТАЛІЯ ВІТАЛІЇВНА
П.І.Б.: ЗАГУРСЬКА НАТАЛІЯ ВІТАЛІЇВНА
Країна: Україна
РНОКПП: 2667018140
Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 12:31:53 26.07.2024
Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
Серійний номер: 5E984D526F82F38F04000000B5C43201A0419904
Алгоритм підпису: ДСТУ 4145
Тип підпису: Удосконалений
Тип контейнера: Підпис та дані в архіві (розширений) (ASiC-E)
Формат підпису: З повними даними для перевірки (XAdES-B-LT)
Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2024.04.15 13:00

*Голові разової спеціалізованої
Вченої ради Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна
професору Івану Карпенку
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022*

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора філософських наук (спеціальність 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії), професора кафедри теоретичної і практичної філософії філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка Бойченка Михайла Івановича на дисертаційну роботу Захлипи Дар'ї Андріївни «Копула буття: від *retitio principii* до предмету радикальної онтології», подану на здобуття наукового ступеня доктор філософії з галузі знань 03 – Гуманітарні науки за спеціальністю 033 – Філософія.

1. Обґрунтування вибору теми дослідження.

Актуальність теми дисертаційного дослідження Захлипи Дар'ї Андріївни не викликає сумнівів і обумовлена як центральним характером теми буття для філософії, так і цілком новою і доволі софістикованою аргументацією на користь неklasичного підходу до її розгляду, яку пропонує дисертантка. Попри те, що відмова від класичної субстанційної онтології провокує на уникнення від змістовної відповіді на питання про буття, авторка пропонує оригінальну і все ж визначену таку відповідь, яка відкриває нові перспективи у розвитку неklasичних онтологій. Водночас, дослідження і розвиток авторкою алетичної феноменології та розробка оригінальної власної версії радикальної онтології сприяє загальному розвитку світової філософії в усіх її модифікаціях.

2. Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому й оформлення.

Дисертаційна робота виконана на кафедрі теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна і складається з анотацій, вступу, чотирьох розділів, загальних висновків та списку використаних джерел зі 165 найменувань.

У **першому** розділі авторка розкриває і обґрунтовує специфіку власного підходу до проблеми буття. Вкрай непроста, але безальтернативна аргументація можливого розв'язання ключової проблеми онтології – виявлення природи буття самого буття – робить знайомство з позицією авторки справою настільки ж непростою, наскільки корисною для кожного, хто звертається до філософії без компромісів та поступок, а йде до самого кінця у пошуку засад усього

сущого і його принципової можливості. Дисертантка не задовольняється «спрощеним висновком, що буття за способом дії своєї копули дорівнюється ніщо», а йде значно далі у пошуку достеменності копули буття, адже виявляє «енергійну спрямованість буттєвої копули не тільки у бік *можливостей можливого*, а й *можливостей неможливого*, поміж яких присутності як такої *бути* у традиційний спосіб *не може*» (с. 18). Завдяки цьому авторкою «вперше був тематизований екстралінгвістичний й трансфеноменальний тип суто онтологічного пов'язування, який неможливо описати з позиції жодного із чотирьох типів класичного відношення у логіці» (с. 19). Ці важливі завдання авторка принципово вирішує з самого початку своєї роботи – а уся подальша робота постає як роз'яснення і деталізація вихідних засадничих її тез. Важливим досягненням дисертантки є виведення поняття копули буття у царину радикального онтологічного дискурсу, тоді як зазвичай термін «копула» вживають у дискурсі логічному – це здійснено у другому підрозділі першого розділу. Ключовими авторами для даного дослідження виявляються Мартін Гайдегер, Арістотель, Жак Деріда, Барбара Кассен та Чарльз Кан. Зокрема, аналізу ідей останнього присвячено значною мірою третій підрозділ першого розділу дисертації, а саме 1.3. «Семантико-лінгвістичний зміст дієслова *бути*». Загалом, у першому розділі залучено усі ключові роботи з проблеми копули буття, а також надано їх глибокий концептуальний аналіз.

У **другому** розділі «Негативність буття у філософській ретроспективі» увага авторки зосереджена на різних фундаментальних формах заперечення буття: небуття у Парменіда, заперечення-негативність у Георга Гегеля, радикальність негоції у Теодора Адорно, транс феноменальність ніщо у Жан-Поля Сартра. Авторка при цьому виявляє сильні і слабкі сторони філософської онтології кожного з названих класиків, накопичуючи при цьому аргументацію на користь власної версії онтології. Справедливо і небезпідставно критикуючи концепції буття Гегеля і особливо Адорно, дисертантка виявляє плідні для себе ідеї у філософському дослідженні феноменів Сартром.

У **третьому** розділі «Методологічні підвалини проекту радикальної онтології» авторкою здійснено розгорнутий аналіз цієї започаткованої Гайдегером версії онтології. Значну увагу надано не лише поняттю феномену у Гуссерля та Гайдегера, але й тому «повороту», який здійснив Гайдегер у онтології, тій здійсненій ним новій концептуалізації грецького поняття істини як «ἀλήθεια» – не просто як неприхованості буття, але як повноти буття без вилучень і деформацій. Авторка надає власні дуже цінні доповнення і роз'яснення до філософської позиції автора фундаментальної онтології – зокрема привертають увагу розлогі і дуже експертно вагомі примітки у цьому розділі (та й у інших також).

У четвертому розділі «Три дискурси радикальної онтології» дисертантка надає вишукані приклади альтернативних і водночас взаємно доповнюючих підходів до з'ясування копули буття через три типи утвердження його негативності. Ці типи негативності кореняться ще у давньогрецькій філософії, однак знаходять свій розвиток і витончені форми утвердження через усю історію філософії. Авторка знаходить надзвичайно плідні варіації застосування цих ідей – аж до зовсім нещодавно виниклих версій філософії як «*weird-філософії*» (с. 168). Фактично авторка повертається до багатьох тем, піднятих нею ще у першому розділі роботи – але вже на ґрунті нових досягнутих нею положень радикальної онтології. Аналізуючи невдачі буття, його неповноту і зіпсовані версії дисертантка тим самим не лише наводить докази від протилежного, але показує саме буття у його надломі, де воно постає у своїй ширості і непідробності.

У **висновках** окреслені основні результати дисертаційного дослідження, практичне значення отриманих результатів, а також перспективні напрямки їхнього використання та розвитку.

Список використаних джерел містить усі необхідні для проведення даного дослідження джерела: авторка залучає до дослідження як актуальну основну вітчизняну, так і обширну закордонну літературу з обраної проблематики – причому як класичними латиною і грекою, так і сучасними німецькою, англійською, французькою. Структура та оформлення дисертації повністю відповідає меті, цілям і завданням здійсненого авторкою дослідження. Зміст, структура, оформлення дисертації та кількість публікацій відповідають вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 р. № 44, та наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій».

3. Зв'язок роботи з науковими програмами, темами, грантами

Дисертаційна робота виконана на кафедрі теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна та є складовою частиною науково-дослідної роботи «Філософія і багатоманіття соціокультурних світів» (номер державної реєстрації: 0119U102260).

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень

Головні результати дисертаційної роботи Захлипи Д. А. відповідають критеріям обґрунтованості та достовірності. Авторка глибоко і дуже предметно аналізує праці класиків філософії від Аристотеля до Гайдегера, точно і

адекватно досліджує тексти першоджерел мовою оригіналу, наводить власні версії перекладу цитувань. За цього результати проведеного дисертаційного дослідження у вигляді авторських наукових гіпотез, положень, висновків і рекомендацій мають високий ступінь обґрунтованості, концептуальної зв'язності і евристичності.

5. Основні наукові результати, отримані автором, та їхня наукова новизна

Аналіз тексту дисертації та змісту публікацій Захлипи Д. А. дає змогу зробити висновок, що результати є науково новими, оригінальними та відповідають останнім тенденціям філософської наукової думки не лише в Україні, але й у світі. Новизна та оригінальність наукових результатів і висновків дисертаційної праці не викликають жодних сумнівів і забезпечуються зверненням до актуальних впливових філософських напрямків та авторською оригінальною інтерпретацією предмету свого дослідження.

6. Практичне значення одержаних результатів визначається фундаментальним значенням розуміння природи буття загалом для адекватного сприйняття окремих його проявів та сущих речей. Передусім, авторка цілком справедливо звертає увагу на коректне використання усіх форм заперечення – «від відмови і зречення до замовчування у соціально-культурному просторі в цілому» (с. 6). Але варто наголосити, що такий підхід відкриває можливість для визначення справжньої вартості не лише того, що заперечують, але й того, що утверджують таким запереченням.

7. Дотримання академічної доброчесності

На підставі вивчення тексту дисертації здобувача, наукових праць здобувача та Протоколу контролю оригінальності встановлено, що дисертаційна робота виконана самостійно, текст дисертації не містить плагіату, а дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності.

8. Дискусійні положення та зауваження до тексту дисертації

1. По-перше, слідом за Гайдегером авторка шукає розуміння буття, яке є часом і водночас не є буденним, профанним часом, тобто не є часом змін і вмирання, а є часом начала і породження. У Гайдегера це єдність простору і часу у Dasein, але у греків, здається, це був Еон на протигагу Хроносу. Дисертантка пише про еон на с. 137 та 175-176, однак, на наш погляд, дещо звужує це розуміння, не беручи до уваги позафілософського витлумачення Еону у містичних культах, де було здійснено наголос на розчиненні в Еоні, а не потрактуванні Еона теоретично. Філософія, як нам видається, не може бути надто раціоналізованою за взірцем науки, але має балансувати на межі між наукою і містикою – у пошуку раціональних відповідей на ірраціональні питання. Дисертантка далі на с. 177-182 намагається «вписати» Еон у

профанний час, що обертається звуженням і спрощенням його розуміння, а відповідно – недостатньо адекватним і повним залученням цієї категорії до аналізу буття як копули: поза Еоном ця копула постає дещо «підвішеною», недостатньо «даною».

2. По-друге, дисертантка не повною мірою розкриває значення грецького поняття «кайрос», яке є не просто подією, «кайрологічною точкою «тепер», яка ніколи актуально *не настає*, а постійно *зволікає* із своєю появою» (с. 176), чи то «окремою часоплощиною, відмінною від *еону* та *хроносу*, в якому (якій? – М.Б.) зосереджені усі грецькі орієнтації на *нік-час-вістря* максимальних буттєвих можливостей» (с. 178), як зазначає авторка, але подією, яка веде до незворотних всеохопних змін: після неї уже ніщо не залишається таким, як було раніше. До такого розуміння «кайрос» підводять французькі філософи Корнеліус Касторіадіс та Ален Бадью, праці яких дисертантка випустила з уваги. До певної міри це можна зрозуміти, оскільки вони напряду не належать до традиції, яку досліджує дисертантка. Водночас, звернення до концептуального аналізу поняття «кайрос» у цих та деяких інших авторів сприяло би кращому його філософському осмисленню – адже воно є одним з ключових для розуміння буття як копули.

3. По-третє, дисертантка не досить чітко враховує розрізнення фізичної лінії детермінації «причина – вплив» і логічної детермінації «підстава – наслідок»: нерідко у тексті подибуються як «причинно-наслідковий зв'язок» (с. 130, 160), так і його варіації. Про небезпеку змішування цих ліній детермінації (серед загалом чотирьох можливих) класично писав Артур Шопенгауер у своїй праці «Про четверний корінь закону достатньої підстави», де він, зокрема, нищівно критикував Георга Гегеля, слідуючи Арістотелю, Ляйбніцу і Канту. Дисертантка оминула праці Шопенгауера, а згадуючи у своїй роботі ідеї Ляйбніца, не вказала праці і цього філософа в списку використаних джерел. Це упущення є суто технічним, адже скрізь дисертантка чітко відокремлює власні теоретичні позиції від ідей Ляйбніца. Втім, це упущення є неприємним. Залучення ж ідей Шопенгауера могло би підсилити аргументацію авторки і прояснити деякі складні місця її дисертації.

4. По-четверте, дисертантка не охопила повною мірою усі «провини» буття, згадані Арістотелем. Якщо брати до уваги його матерію, форму, причину і мету, то не завжди можна чітко корелювати у тексті дисертації, з чим вони співвідносяться у намаганнях обґрунтовувати онтологію – наприклад, як вони співвідносяться з трьома дискурсами радикальної онтології. Чи *ουκ ον* є відсутністю матерії чи форми, *μη ον* – відсутністю причини чи то недієздатністю загалом, а *α-*дискурс позначає телеологічні пошуки?

Також, у цьому контексті було би цікаво реконструювати, наприклад, з чим у Гайдегера корелюється кожна з цих «провин»? Дисертантка, наприклад, визначає «онтологічну ректифікацію» так: «відшкодування для будь-якої істини її основи/підстави (буття для буття), має відбуватись не шляхом повернення наслідку її причини, а шляхом виокремлення провідного для буття як начала *способу дії*, яким виступає ніщо інше, як негація, до якої ще слід повернутись окремо» (с. 34). Коли звертаємося до метафори «ректифікації», то все ж варто говорити не про «відшкодування», а про отримання буттям онтологічних «дивідендів» за надане «у кредит» існування, якщо брати до уваги Гайдегерову «*principium reddendae rationis*». Якщо ж відкидати таку «повинність» повертати онтологічні дивіденди, про що пише Гайдегер і до чого, вочевидь, схиляється дисертантка, то «онтологічна ректифікація» має бути витісненою тоді «онтологічною дистиляцією» - виявленням так званої «цільової причини» або її аналога. Якщо вже ставати на шлях алегорій і метафор, то треба йти ним до кінця. Негація ж у такому контексті набуває значущості не повернення до основи-матерії чи навіть форми-ідеї, але спрямування буття до його відсутнього вищого призначення, яке присутнє лише як потенційна можливість у даному – можливо, це «*ἐνέρχεια*» Арістотеля, про що авторка добре пише на с. 34. У Гайдегера, очевидно, телеологія є не так проблематичною і відсутньою, як вважають деякі дослідники, як трансформованою у його вчення про цінності, які швидше надають усьому буттєвість. Ціль же в чистому вигляді, зокрема як Бог, у Гайдегера принципово відсутня – у його філософії це порожнє місце, яке якраз і промовляє своєю порожнечею, крайнім Ніщо. Це Ніщо людина виповнює цінностями, а ціннісне своє позиціонування людина якраз і протиставляє Ніщо як особливий «*спосіб дії*» буття, про який пише дисертантка.

5. По-п'яте, дисертантка доволі рішуче відкидає логіку як засіб вираження онтологічних істин. Щодо цього варто все ж було би докладніше зупинитися на сучасних версіях логічного обґрунтування онтології, наприклад, до філософії американського дослідника Теодора Сайдера (Theodore Sider). Видається, що, щонайменше, цей дослідник пропонує аргументи, які можна було би взяти до уваги під час аналізу, який здійснювала у своїй роботі дисертантка.

6. По-шосте, авторка не залучила до дослідження низку праць українських дослідників, які були би доречні і помічні для кращого розкриття обраної нею теми дослідження. Мова йде про праці Анатолія Лоя, Лідії Сафонік, Романа Кобця, Влади Анучіної, Дмитра Михайлова, Сергія Шевченка та інших. Так само підсилило би роботу залучення до її розгляду наявних

українських перекладів Мартина Гайдегера – нечисленних, але все ж присутніх у філософському просторі України.

7. Нарешті, по-сьоме, у роботі трапляються одруки та русизми, які не викривлюють розуміння положень авторки, але дещо уповільнюють процес такого осягнення і вносять у нього деякий елемент гіпотетичності. Наприклад, словосполучення «може вправі» (напр., на с. 34) українською імовірно точніше передати як коротке «годен». Або ж трапляються певні філософські українські неологізми, які потребували би авторської експлікації у дисертації або хоча би відсилання до тих місць, де така експлікація вже раніше була здійснена (якщо таке мало місце): наприклад, цього потребують терміни «основина» (замість «основа»), «категоралізація» (замість «категоризація») тощо

9. Загальні висновки щодо тексту дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота Захлипи Дар'ї Андріївни «Копула буття: від *petitio* ргіncірії до предмету радикальної онтології» за рівнем теоретичної обґрунтованості, новизною та практичним значенням її результатів є завершеною самостійно виконаною науковою працею, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 – Гуманітарні науки, за спеціальністю 033 – Філософія. Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44. Дисертація оформлена згідно з вимогами Наказу МОН України від 12.01.2017 року № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки №759 від 31.05.2019).

Офіційний опонент,
доктор філософських наук, професор,
професор кафедри теоретичної і практичної філософії
філософського факультету
Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

Михайло БОЙЧЕНКО

БОЙЧЕНКО МИХАЙЛО ІВАНОВИЧ

Результат перевірки підпису	Підпис вірний
П.І.Б.	БОЙЧЕНКО МИХАЙЛО ІВАНОВИЧ
РНОКПП	2659404616
Організація (установа)	ФІЗИЧНА ОСОБА
Код ЄДРПОУ	
Посада	
Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для даних від Надавача)	11:17:44 01.08.2024
Сертифікат виданий	КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"
Серійний номер	5E984D526F82F38F0400000054873D0139354805
Тип носія особистого ключа	Захищений
Алгоритм підпису	dstu4145
Тип підпису	Кваліфікований
Формат підпису	CAAdES-T
Сертифікат	Кваліфікований

*Голові разової спеціалізованої
Вченої ради Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна
професору Івану Карпенку
майдан Свободи, 4, м. Харків, 61022*

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора філософських наук (спеціальність 09.00.09 – Філософія науки), професора кафедри гуманітарних наук Харківської державної академії фізичної культури Бейліна Михайла Валерійовича на дисертаційну роботу Захлипи Дар'ї Андріївни «Копула буття: від *retitio principii* до предмету радикальної онтології», подану на здобуття наукового ступеня доктор філософії з галузі знань 03 – Гуманітарні науки за спеціальністю 033 – Філософія.

1. Обґрунтування вибору теми дослідження

Сьогодні від відповіді на онтологічні питання залежить рішення всього різноманіття локальних філософських проблем, але місце онтології в рамках історії філософії складно назвати стабільним. Виникнувши як вчення про буття, відродившись як вчення про екзистенцію або несправжнє буття людини, онтологія сьогодні не готова залишити філософську авансцену. Важливо усвідомлювати, що світ сьогодні змінився і усвідомлення цих змін актуалізує онтологію, а тому стає актуальним філософський аналіз саме онтологічних концепцій. Традиційні парадигми класичної філософії, що мають на увазі однорідність буття, є недостатніми і некритичними до своїх підстав, що полягають в опозиції буття та свідомості, об'єкта та суб'єкта. Необхідний новий підхід, який має на увазі аналіз множинності та фрагментарності будови буття, окремих елементів буття та форм їх зв'язку. Відтак, тема дисертаційної роботи Захлипи Д.А. є актуальною і цікавою з точки зору онтології в умовах глобального ідеологічного змінюваного насилля за критеріями «радикальної рівності».

2. Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому й оформлення

Дисертаційна робота виконана на кафедрі теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна і складається з анотацій, вступу, чотирьох розділів, загальних висновків та списку використаних джерел зі 165 найменувань.

У *першому* розділі авторка виводить поняття копули із логічного до радикально онтологічного дискурсу, ґрунтуючись на супутньому, семантико-лінгвістичному аналізі дієслова «бути».

У *другому* розділі увага авторки зосереджена на конституційованні негативної буттєву копулу в якості предмету радикально онтологічного проекту буття самого буття, залучивши до дослідження ідеї та концепції Парменіда, Гегеля, Адорно, Сартра.

У *третьому* розділі авторкою визначено алетичну феноменологію в якості методологічної основи зазначеного проекту, проаналізовані особливості методологічного переходу М. Гайдеггера та проведений критичний демонтаж концепту ἀλήθεια: від істини-правди до непотайності без вилучення.

У *четвертому* розділі виокремлено три рівнозначні дискурси радикальної онтології згідно трьом запереченням грецької мови й відповідно на нових засадах тематизовані такі негативні модуси, як «ніщо», «пустота», «Angst», «не існування», «вада», «ретардація», «небуття», «неістина», «нігілізм».

У *висновках* окреслені основні результати дисертаційного дослідження, практичне значення отриманих результатів, а також перспективні напрямки їхнього використання та розвитку.

Список використаних джерел містить усі необхідні для проведення даного дослідження джерела: авторка залучає до дослідження як актуальну вітчизняну, так і закордонну літературу з обраної проблематики. Структура та оформлення дисертації відповідає меті, цілям і завданням здійсненого дослідження. Зміст, структура, оформлення дисертації та кількість публікацій відповідають вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 р. № 44, та наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій».

Робота заявляє про себе як дослідження, у якому феноменологічна методологія розвиває онто-метафізичну постановку питання про сенс буття, яка дозволяє здійснити пошуки основ нового парадигмального зрушення у філософії, що ознаменувало зміну модальностей мислення від проблем суцього та належного до проблеми можливого.

Поставлені завдання автор розкриває у *чотирьох* розділах за такою логікою: від виведення поняття копули із логічного до радикально онтологічного дискурсу та семантико-лінгвістичного змісту дієслова *бути* через негативність буття у філософській ретроспективі до окреслення методологічних підвалин проекту радикальної онтології М. Гайдеггера подальшим

виокремленням трьох дискурсів радикальної онтології. *Структура дисертації* є логічно виправданою і відповідає поставленим завданням, які орієнтовані на всебічний аналіз предмета дисертаційної роботи, на заглиблення в суть основних його проблем, на можливість широких наукових узагальнень. Д.А. Захлипа прискіпливо розробила понятійно-категоріальний апарат дослідження. Нею не лише розглядаються, але й з'ясовуються взаємозв'язки між усталеними поняттями. Дисертантка намагається дати науковій дефініції низці понять, які використовуються в сучасній філософській літературі. Саме такій висхідній засаді розгляду проблем підпорядковані всі складові компоненти основного змісту дисертації, у вступній частині якої дисертантка окреслила те коло завдань, в якому знайшли відображення цільові орієнтири дослідження з їх методологічною, предметно-об'єктною, теоретико-практичною та науковою визначеністю. Вибір теоретичної і джерельної бази свідчить про системний характер і високий рівень проведеного дослідження, достатню наукову компетентність і філософську культуру дослідниці. Авторка виявила добру обізнаність з працями представників як класичної, так і некласичної філософії, сучасних зарубіжних дослідників та використала в своєму дослідженні ідеї та концепції українських та західноєвропейських мислителів, що дало змогу виявити основні впливи та взаємовпливи в цій царині. Авторка демонструє широту свого філософського кругозору, добре знання джерел та вміння працювати з ними, здатність до теоретичних узагальнень, порівнянь і аналізу концептуальних положень, на підставі яких здійснюється дане дисертаційне дослідження. Структурно важливим є визнання неоднорідності буття, проблема онтологічної різниці буття та сущого, розуміння буття в аспекті істини як неприхованої. Категоріальний апарат, яким оперує авторка, відповідає стилю і мові дисертаційного жанру. Принципова цінність дослідження Захлипи Дар'ї Андріївни розкривається у безперервному проясненні феноменологічної кореляції структур буття та людини шляхом онтологічного тлумачення, що знаходить підтвердження у онто-антропологічному зв'язку буття та сенсу.

3. Зв'язок роботи з науковими програмами, темами, грантами

Дисертаційна робота виконана на кафедрі теоретичної і практичної філософії імені професора Й. Б. Шада філософського факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна та є складовою частиною науково-дослідної роботи «Філософія і багатоманіття соціокультурних світів» (номер державної реєстрації: 0119U102260).

4. Ступінь обґрунтованості наукових положень

Дисертаційне дослідження Дар'ї Захлипи виконано у контексті аналізу можливості онтологічного пізнання і передбачає розширене трактування поняття «онтологічне», включення до сфери онтології не лише досліджень

дійсності, а й вивчення сфери можливого. Можливе містить у собі і позитивні, і негативні підстави для мислення, які розширюють його сферу, тим самим воно є початковою умовою філософського мислення, що виходить за межі сушого. Здійснена диференціація типів негативності від безосновності та забуття до негації затвердила необхідність належної аналітики *ніщо*, яке за ступенем своєї неопосередкованості постало найбільш спорідненим до *буття* поняттям, від онтологічної категоралізації, артикуляції та тематизації якого безпосередньо залежала можливість виходу *буття* із контексту напівпросторових абстракцій, якими продовжує зловживати сьогодні уся пост-метафізична традиція. Дар'я Захлипа уникає необґрунтованих суджень, кожену свою ідею підкріплює теоретико-методологічними посиланнями, коректно полемізує з деякими дослідниками даної теми, аргументовано відстоюючи власну думку. Опрацювання істотної кількості наукових джерел як українською, так і іноземними мовами дозволило дисертантці всебічно обґрунтувати наведені в роботі наукові результати і пропозиції, що виносяться на захист. Аспекти новизни, вказані у вступі до дисертації, повністю відповідають результатам роботи: конституювано негативну буттєву копулу в якості предмету радикально онтологічного проекту буття самого буття; визначено алетичну феноменологію в якості методологічної основи зазначеного проекту; виокремлено три рівнозначні дискурси радикальної онтології згідно трьом запереченням грецької мови й відповідно на нових засадах тематизовані такі негативні модуси, як ніщо, пустота, Angst, неіснування, вада, ретардація, небуття, неістина, нігілізм; отримало свою категоралізацію поняття *ніщо* серед буттєво-алетичних координат. Обґрунтовано авторське розуміння автономності радикально онтологічного дискурсу із центром у понятті копули, завдяки чому переосмислюється системність погляду М. Гайдеггера стосовно питання буття й репрезентуються філософські феномени в цілому. Досвід буття не є абстракція, що охоплює всі види досвіду, досвід – це завжди розуміння. Таке розуміння не є об'єктивним відображенням речі, але навпаки, завжди залишається інтерсуб'єктивним, а пояснення як ціннісно-вільний рефлексивний аналіз еволюціонує до розуміння як ціннісно-навантаженого емоційного; не тільки те, що зрозуміло, набуває якогось сенсу, але і питання про те, як взагалі у світі виникає власне сенс. Тому розроблений у дисертації підхід надає нові можливості дослідження смислових структур буття.

5. Основні наукові результати, отримані автором, та їхня наукова новизна

Дане дисертаційне дослідження постає як авторський варіант продуктивної методологічної основи сучасних онтологічних досліджень феноменології. В основі єдності досліджень з онтології та феноменології

лежить дослідницька модель, заснована на загальній трансцендентальній орієнтації дослідження та на розумінні феномена як самовиявленого буття. Ця модель відкриває нове поле для дослідження первинних буттєвих структур. Аналіз бібліографії дисертаційної роботи свідчить, що авторка використовує маловідомі українській філософській спільноті роботи багатьох сучасних зарубіжних дослідників, які в різних аспектах подають онтологію і феноменологію. Дисертантка використовує моделі та концепції західних дослідників онтології, долучаючи їх прийоми, форми та уявлення, характерні для радикальної онтології з метою зрозуміти сьогодення та спрогнозувати майбутнє.

Для дисертації Дар'ї Захлипи характерною є евристично плідна думка про те, що у дійсності формат зв'язки, що його пропонує копула у відношенні буття, свідчить не стільки про два *дещо*, які потребують зчеплення, а якраз навпаки: вирізняється сама нерозривність способу онтологічної дії. За таких обставин було з'ясовано, що проблема першості есенції/що-буття над екзистенцією/як-буття (і навпаки) взагалі втрачає свою затребуваність у суто онтологічному дослідженні. Авторка зазначає, що поза буттєвої тематизації *ніщо* повсякчас існує ризик звести два надважливі для онтологічного дискурсу поняття (*буття й ніщо*) у тотальну беззмістовність, що спричиняє появу різних форм чистого смислу, які стоїки йменували лектоном – екзистенційно нейтральним конструктором, підтвердження факту існування якого можна знайти тільки когітально. Дисертантка досить аргументовано доводить, що буття дійсно не є у сенсі як суще/не, а тільки як суще, із чого цілком логічно можна дійти спрощеного висновку, що буття за способом дії своєї копули дорівнюється *ніщо*. Тим не менш, було досліджено, що в судженні «буття не є суще» вже промовляється вирішальне «є» про буття. Тут же з позиції критики спадає на думку парменідова теза «буття є, а небуття – немає», однак, за більш заглибленого прочитання останньої було простежено, що небуття ладне «не бути» виключно за умови, що воно вже наперед покладене як певний предмет, нехай і пустий у сенсі екзистенційного значення.

Своєрідна стилістика компонування роботи та підбір джерел, а також особливості використаних методів дозволили автору вибудувувати аналітичну стратегію дослідження, що розкриває дивні онтологічні процесії, які відбуваються із феноменом *ніщо* за спроби його артикуляції й категоризації і не в останню чергу продиктовані енергійною спрямованістю буттєвої копули не тільки у бік можливостей можливого, а й можливостей неможливого, поміж яких присутності як такої бути у традиційний спосіб не може. Через це могло б видатись, що негативна істина буття не передбачає реалізації, тобто феноменологічно вона виявляється недосяжною. Проте, завдяки обґрунтуванню

негативності у самій природі буттєвої істини-копули було спростовано уявний скептицизм щодо її недосяжності шляхом фактичної тематизації відсутності у якості однієї із реальних форм існування-присутності. Завдяки висвітленню копули буття в якості предмету радикальної онтології М. Гайдеггера та алетичної феноменології водночас в якості його ключової методології, узгоджених шляхом відкриття негативності в підоснові обох, було мінімізовано створення гібридних псевдо-онтологій, в межах яких розмножені еквіваленції буття вступають у штучно вибудовані відношення із знеособленими предметами. Основні сюжетні лінії дисертації приводять до обґрунтування автономного проекту радикальної онтології відповідно до визначення негативної специфіки її предмета у вигляді копули.

6. Практичне значення одержаних результатів

Уважне вивчення дисертації та публікацій авторки дослідження дозволяє зробити висновок про те, що мета і завдання роботи виконані, наукова новизна отриманих результатів дослідження всебічно обґрунтована.

У розробках авторки теоретичне і практичне значення одержаних результатів напряду корелює із виокремленням трьох рівнозначних дискурсів радикальної онтології відповідно до трьох заперечень грецької мови (*ου-*, *μη-*, *α-*), модусами яких були визначені й тематизовані *ніщо*, *порожнеча*, *Angst*, *неіснування*, *вада*, *ретардація*, *небуття*, *неістина*, *нігілізм*. Їхнє подальше дослідження з позиції відрефлексованої алетичним шляхом негативності має суттєве значення для вирішення питань, пов'язаних із різними формами заперечень: від відмови і зречення до замовчування у соціально-культурному бутті.

Складений дисертанткою трансфеноменальний, екстралінгвістичний та протологічний характер суто онтологічного зв'язування дозволили відтепер конституювати автономне положення радикально онтологічного дискурсу, що відновило системність погляду на виокремлені погляди М. Гайдеггера щодо питання *буття* й водночас філософські феномени в цілому. Завдяки висвітленню копули буття в якості предмету радикальної онтології М. Гайдеггера та алетичної феноменології водночас в якості його ключової методології, узгоджених шляхом відкриття негативності в підоснові обох, було мінімізовано створення гібридних псевдо-онтологій, в межах яких розмножені еквіваленції буття вступають у штучно вибудовані відносини із знеособленими предметами. Дисертація має важливе теоретичне і практичне значення для вітчизняної гуманітарної науки і філософської думки через поєднання теоретичної цінності та практичної значущості. Зокрема, проблема сенсу буття може бути вирішена тільки в метаонтології, де в якості попередніх умов можливості онтологічного пізнання виступають фундаментально-онтологічна

та екзистенційно-онтологічна аналітика. Матеріали дисертації можуть бути використані в навчальному процесі при складанні спецкурсів, споріднених з тематичною площиною даної наукової роботи. Результати даного дослідження в теоретичному плані відіграють важливе теоретико-методичне значення для вдосконалення курсу історії філософії, спецкурсів з онтології, феноменології та епістемології. У практичному плані евристична потужність даного дослідження сприяє кращому розумінню нових перспектив теоретичних і практичних філософських дисциплін, як одного із засобів розгортання особистісного і соціального буття у життєвому просторі сучасного багатополюсного світу.

7. Дотримання академічної доброчесності

На підставі вивчення тексту дисертації здобувачки, наукових праць здобувачки та Протоколу контролю оригінальності встановлено, що дисертаційна робота виконана самостійно, текст дисертації не містить плагіату, а дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності.

8. Дискусійні положення та зауваження до тексту дисертації

По-перше, читання дисертації ускладнене неперекладеними поняттями з грецької, німецької, французької та англійської мов, якими перевантажений текст, що місцями ускладнює розуміння того, що хотіла донести до читача авторка.

По-друге, потребує уточнення авторська інтерпретація субстанціального зв'язку між поняттями копули, існування та істини у питанні буття.

По-третє, в тексті зустрічаються окремі лексичні погрішності, можливо пов'язані з перекладами, зокрема, вчиняти помилки – робити помилки, прочиняється – привідкривається, узаasadнення – обґрунтування, найтривкіша традиція – усталена традиція, щезновіння – зникнення, фалсумізація, що ускладнює мовні конструкції і змістовно-сміслові навантаження та аргументовану полеміку у філософських текстах.

Проте висловлені зауваження не ставлять під сумнів усього позитиву, напрацьованого у дослідницькій роботі, і вони суттєво не вплинули на результати роботи.

9. Загальні висновки щодо тексту дисертаційної роботи

Дисертаційна робота є завершеним самостійним науковим дослідженням, яке присвячене актуальній проблематиці в царині онтології та феноменології. Авторка демонструє зацікавленість у предметі дослідження, намагаючись зберігати при цьому збалансованість суджень. Матеріали дослідження об'єктивно аналізуються і влучно узагальнюються. Усі висновки та пункти новизни мають всебічне обґрунтування. Обрані методологія та джерела дослідження сприяють достовірності наукових результатів дисертації, котра містить низку елементів наукової новизни.

Ключові положення та висновки дисертаційного дослідження апробовано на наукових семінарах, міжнародних та всеукраїнських конференціях. Основні сюжетні лінії проблемного поля роботи та її результати висвітлені у статтях, опублікованих у вітчизняних фахових виданнях групи «Б» з філософських наук. Дана дисертація відкриває нові можливості для подальших досліджень передумов радикальної зміни парадигми філософствування, осмислення, розуміння та пояснення-зміщення акценту від ідеї унікальної реальності єдиного незмінного світу до ідеї множини світів як породження нових можливостей та сценаріїв реальності. Статті в ідейному і концептуальному плані висвітлюють основні положення дисертаційного дослідження. Робота пройшла належну апробацію, про що свідчать наукові статті та участь авторки у наукових конференціях і семінарах, а також презентації дисертаційного дослідження.

Дисертаційна робота Захлипи Дар'ї Андріївни «Копула буття: від *petitio principii* до предмету радикальної онтології» за рівнем теоретичної обґрунтованості, новизною та практичним значенням її результатів є завершеною самостійно виконаною науковою працею, а її авторка заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 – Гуманітарні науки, за спеціальністю 033 – Філософія. Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. No 44. Дисертація оформлена згідно з вимогами Наказу МОН України від 12.01.2017 року No 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки No 759 від 31.05.2019).

Офіційний опонент,
доктор філософських наук,
професор кафедри гуманітарних наук
Харківської державної академії
фізичної культури

Михайло БЕЙЛІН

Онлайн сервіс створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

ПРОТОКОЛ
створення та перевірки кваліфікованого та удосконаленого електронного підпису

Дата та час: 16:40:04 27.07.2024

Назва файлу з підписом: Бейлін _ відгук на дис. Захлипа.pdf.asice
Розмір файлу з підписом: 205.9 КБ

Перевірені файли:

Назва файлу без підпису: Бейлін _ відгук на дис. Захлипа.pdf
Розмір файлу без підпису: 206.0 КБ

Результат перевірки підпису: Підпис створено та перевірено успішно. Цілісність даних підтверджено

Підписувач: БЕЙЛІН МИХАЙЛО ВАЛЕРІЙОВИЧ

П.І.Б.: БЕЙЛІН МИХАЙЛО ВАЛЕРІЙОВИЧ

Країна: Україна

РНОКПП: 2384720312

Організація (установа): ФІЗИЧНА ОСОБА

Час підпису (підтверджено кваліфікованою позначкою часу для підпису від Надавача): 16:40:01
27.07.2024

Сертифікат виданий: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК"

Серійний номер: 5E984D526F82F38F0400000051A23301AFB7BC04

Алгоритм підпису: ДСТУ 4145

Тип підпису: Удосконалений

Тип контейнера: Підпис та дані в архіві (розширений) (ASiC-E)

Формат підпису: З повними даними для перевірки (XAdES-B-LT)

Сертифікат: Кваліфікований

Версія від: 2024.04.15 13:00